

Utdrag ur:

Skapelseberättelsen: Ett unikt litterärt mästerverk

En komparativ analys av Bibelns skapelseberättelse och
andra forntida skapelsetexter

Tore Jungerstam

Doktorand i Gamla testamentets exegetik, Åbo Akademi

3 Hur ska vi förstå de två första verserna?

Det här kapitlet fokuserar på hur de två första verserna förhåller sig till de skapelsedagar som följer därpå, samt de villkor som beskrivs.

3.1 Vilken funktion har verserna?

Skapelseberättelsen kan naturligt delas in i sex skapelsedagar med en avslutande sjunde dag. Men en viktig fråga, där åsikterna går isär, är hur man ska se på de två inledande verserna som Folkbibeln översätter så här:

*I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.
Jorden var öde och tom, och mörker var över djupet.
Och Guds Ande svävade över vattnet.*

Inleder de här två verserna den första skapelsedagen eller utgör de en introduktion som ger förutsättningarna innan berättelsens fortsatta handling tar vid? I så fall anger verserna vad som redan har skett och beskriver den situation som råder vid berättelsens början.

Det finns tre vanliga sätt att förstå de två inledande verserna:¹

1. De är i sin helhet en del av dag ett.
2. Den första raden, vers ett, är en överskrift, en rubrik, medan det som följer utgör en del av dag ett.
3. De två verserna utgör i sin helhet en introduktion som beskriver den situation som råder innan händelserna dag ett inleds med orden: Och Gud sade.

För att kunna göra en korrekt analys av berättelsens struktur måste man vara medveten om hur de hebreiska verbformerna används. Sedan 1980-talet och framåt har kunskapen om hur de hebreiska berättelserna byggs upp ökat betydligt.² Man har insett att bara *en* form – imperfekt konsekutiv – används för att driva fram berättelsen kronologiskt.³ I fortsättningen av det här

¹ Utöver dessa tre finns det även forskare som föreslår att det inledande *bereshit* är i status constructus och den första satsen är temporal och underordnad endera vers två eller vers tre, så t.ex. Sarna (1989, 5). Argumenten diskuteras grundligt och avvisas av bl.a. Heidel, Hamilton och Mettinger. Heidel 1951, 92–96; Speiser 1964, 12–13; Von Rad 1972, 48–49; Wenham 1987, 11–13; Hamilton 1990, 103–108; Westermann 1994, 94–96; Gordon & Rendsburg 1997, 35; Gunkel 1997, 103–104; Boice 1998, 27–28; Amit 2001, 33; Waltke 2001, 59; Collins 2006, 44–45; Brueggemann 2010, 29; Mettinger 2011, 91–93; Laato 2017, 138–139.

² Kunskapen om de hebreiska berättelsernas litterära uppbyggnad har växt bland annat tack vare forskare som Alter 1981, 2004; Berlin 1985, 1994; Licht 1986; Sternberg 1987; Fokkelman 1991; Mettinger 2007; Bar-Efrat 2008; Joüon-Muraoka 2011, 325 (§ 111a).

³ Benämns även *wajjiqtol* på svenska och i engelsk litteratur *wayyiqtol*.

arbetet benämner jag imperfekt konsekutiv ”berättarformen”.⁴ Alla andra verbformer, till exempel perfekt, particip eller infinitiv, kan användas för att ge bakgrundsinformation om vad som har skett innan, eller parallellt med, berättelsens flöde.⁵

De bibliska berättelserna byggs ofta upp så att de inleds med en introduktion där berättarformen inte används. När man har identifierat en större enhet i den hebreiska texten, i det här fallet skapelseberättelsen, bör man således inledningsvis granska var berättarformen först används. Det är där handlingen i berättelsen tar vid. I introduktionen som föregår ger berättaren en situationsbeskrivning för att läsaren ska veta hur läget är när den fortsatta handlingen tar vid. Introduktionen kan inkludera information om plats, vilka personer som är närvarande, vad som redan har hänt och tidpunkt.⁶

Den första gången berättarformen används i skapelseberättelsen är i början av vers tre: Gud sade: Låt det bli ljus! Det innebär att den fortsatta handlingen i berättelsen, och därmed vad som sker dag ett, börjar just där. Det som föregår, vers 1–2, är således en introduktion.⁷

Man kan notera att en introduktion även inleder den första toledot-enheten. Den omfattar 1 Mos 2:4–6. På samma sätt är det i därpå följande toledot-enhet: Adams fortsatta historia. Där omfattar introduktionen 1 Mos 5:1–2. Samma sak gäller Noas fortsatta historia där introduktionen utgörs av 1 Mos 6:9. Att använda sig av en introduktion är således ett genomgående drag i författarens sätt att strukturera berättelserna i Första Mosebok.⁸

3.2 Vad beskrivs i verserna?

Det är tyvärr omöjligt att identifiera vilka verbformer som används i hebreiskan om man läser en svensk översättning. I en svensk översättning kan alla tre verb som förekommer skrivas som imperfekt, men den hebreiska grundtexten har de två första verben i perfekt, medan det tredje är i particip.

*I begynnelsen **skapade** Gud himmel och jord
Jorden **var** öde och tom, och mörker över djupet.
Och Guds Ande **svävade** över vattnet.*

Vilken information ges då i introduktionen? Vad har redan hänt och vilka förhållanden råder när handlingen tar vid vers tre?

⁴ Narrativ form är en alternativ benämning som till exempel Ola Wikander använder.

⁵ Walsh 2001, 155–157; Heller 2004, 429–431; Joüon & Muraoka 2011, 335 (§112g–h); Jungerstam 2018, 9, 33–34, 39–47. https://bit.ly/Noachs_toledot. Perfekt benämns även *qatal*.

⁶ Walsh 2001, 155–156.

⁷ Amit 2001, 33; Mettinger 2011, 80, 87–89.

⁸ Jag analyserar detta utförligt i mina arbeten om de olika enheterna som hittas på www.urhistorien.com. Speciellt intressant kan introduktionen till Edenberättelsen vara, eftersom den uppvisar flera likheter till skapelseberättelsens introduktion: Jungerstam 2015, 7–17. <https://bit.ly/Edenberattelsen>.

Den första meningen i skapelseberättelsen är unik i hittills kända texter. Det första ordet, *bereshit* – I begynnelsen, används för att markera början av något, en startpunkt. *Bereshit* hör ihop med *acherit*, som har betydelsen ”slutet” ”slutpunkt” eller ”det sista”.⁹ *Bereshit* ska alltså inte förstås som ”det första” i en serie som följs av ”det andra”, utan som en absolut startpunkt.

I skapelseberättelsen följer sedan ”skapade”, *bara* på hebreiska.¹⁰ Verbet förekommer 49 gånger i Gamla testamentet och endast med Gud som subjekt. I samband med verbet *bara* nämns aldrig något material som det skapade utgår ifrån. Många forskare menar därför att det underförstått sker ur intet, *ex nihilo*.¹¹

Det intressanta vad gäller universums ålder är hur den hebreiska perfekt-formen av verbet *bara*, skapa, kan förstås. Den kan tolkas som något som hänt för mycket länge sedan, men även som något som nyss hänt – samt allt däremellan. Användningen i skapelseberättelsens första vers betraktas ofta som ett typexempel på ”historisk perfekt”, vilket anger ett avlägset förflutet.¹²

Det avslutande *himmel och jord* kan tolkas som en merism, det innebär att två ytterligheter används för att uttrycka totalitet. I det här fallet kan ”himmel och jord” förstås som universum.¹³

Enligt den här tolkningen meddelar Bibelns första mening att Gud, en obestämd tid innan handlingen under de sex skapelsedagarna inleds, hade skapat allt som finns i universum.¹⁴ Han hade bringat det i existens. Detta var alltings startpunkt och början. Om det skedde många miljarder år före de sex skapelsedagarna eller en mikrosekund tidigare slår inte texten fast. Perfektformen tillåter ett brett spektrum av tolkningar. Ingenting nämns heller om *hur* han skapar universum eller hur lång tid processen tar innan situationen är den som vers två beskriver. Skapelseberättelsen lämnar således frågan om universums ålder helt öppen. Det enda den slår fast är att universum har en startpunkt, det är inte evigt, och det är Gud som är skaparen.

Resten av introduktionen beskriver förhållandena på jorden innan Gud börjar preparera den för att göra den beboelig och fylla den med liv. Universum är skapat, det existerar, men jorden är fortfarande lika obeboelig som alla andra kända planeter. Vi får veta att jorden är täckt av vatten;

⁹ Se t ex Job 8:7 ”Nu ska din första tid synas ringa, då nu din sista tid ha blivit så stor”. Likaså Job 42:12; Pred 7:9; 5 Mos 11:12, där början kontrasteras mot slutet.

¹⁰ Betoningen ligger på den sista stavelsen: *bará*.

¹¹ Heidel 1951, 89; Von Rad 1972, 49; Wenham 1987, 14; Westermann 1994, 99; Gunkel 1997, 103–104; Cassuto 1998, 69–70; Waltke 2001, 58–59; McKeown 2008, 20; Mettinger 2011, 97. En tolkning som innebär att det som skapas är *ex nihilo* kan inte nödvändigtvis slås fast på basis av användningen av *bara* i GT. Det finns dock andra verser i GT som stöder tanken på att Gud skapade världen ur intet, t ex. Ps 148:5. Laato (2017, 139) säger att skapelse *ex nihilo* är en naturlig tanke utifrån Bibelns texter.

¹² Joüon & Muraoka 2011, 332–333 (§112c), 335 (§112g–h); Jungerstam 2018, 9, 33–34, 39–47.

¹³ Laato 2017, 138.

¹⁴ Det innebär i så fall universum med all dess materia, dess stjärnor och planeter – allt fysiskt; liksom det vi idag kallar naturlagar och -konstanter. Det betyder ett universum som vi känner idag, där stjärnor föds och dör, ett universum som förändras med tiden.

uttrycket ”öde och tom” används för att beskriva något som är öde och ofruktbart.¹⁵ Guds Ande är dock närvarande och det finns skäl att förvänta sig att något snart kommer att hända.

För att tydliggöra förståelsen ovan kan det vara värt att göra små justeringar i översättningen. De två meningarna i vers två inleds bägge med förstavelsen we-.¹⁶ Den vanligaste betydelsen är ”och”, men lika gärna kan we- uttrycka kontrast och översättas med ”men”.¹⁷

Bägge meningar uttrycker en kontrast till det som föregår. För att undvika ett upprepat ”men” kan ”ännu” fungera som alternativ i det här fallet:

*I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.
Jorden var **ännu** öde och tom med mörker över djupet,
men Guds Ande svävade över vattnen.¹⁸*

Utmaningen är endast att få till det på svenska, budskapet är tydligt i hebreiskan och handlingen är redo att ta vid.

...

13.1 Bibelns skapelseberättelse – ramar för förståelse

Jag har behandlat Bibelns skapelseberättelse i sin helhet med speciellt intresse för vad den hebreiska texten slår fast och vad den lämnar öppet om världsalltets tillkomst. Först fokuserar jag på hur skapelseprocessen kan förstås enhet för enhet. Därefter diskuterar jag förståelsen av skapelsedagarna och sist är fokus på skapelseberättelsen som logisk helhet.

13.1.1 Progressionen under skapelseveckan

Hur vi förstår den progression som beskrivs under skapelseveckan har stor betydelse för huruvida berättelsen kan anses vara logisk eller inte.

Introduktionen: 1 Mos 1:1-2

En viktig insikt är att skapelseberättelsen inleds med en introduktion som berättar vad som redan har hänt och vilken situation som råder när den fortsatta handlingen tar vid. Det innebär att skapelseberättelsen lämnar frågan om när Gud skapade universum helt öppen, likaså hur det gick

¹⁵ Se kapitel 4.4.

¹⁶ Förstavelsen utgörs av bokstaven waw. Så här ter det sig i den hebreiska texten där jag markerat waw med grönt:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וְנִחְשָׁךְ עַל פְּנֵי תֵהוֹם

וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם:

¹⁷ Förstavelsen we- kan också användas för att ändra den grammatiska formen av ett ord.

¹⁸ På hebreiska står det alltid ”vattnen”, ordet existerar alltså inte i singular. Det är upp till översättaren om man översätter ”vattnet” eller ”vattnen”. Jag tycker det låter vackrare med ”vattnen” just här när det fanns ett överflöd av vatten, vattnet täckte allting.

till. Skapelseberättelsen är därför i harmoni med teorier som hävdar att universum har en absolut startpunkt, en början. Universum är inte evigt. Ingenting sägs om universums ålder, varken att det är gammalt eller ungt. Tiden mellan att Gud skapat universum och dag ett kan vara minimalt liten eller väldigt lång.

Inser man att ”himmel och jord” kan vara en merism som uttrycker ”allt”, i det här fallet universum, existerar solen och alla andra himlakroppar redan i introduktionen. Det är jorden som är ”öde och tom”, inte solen eller universum.

Det är också viktigt att notera att berättelsen från vers två och framåt berättas utifrån jorden sett, som det skulle te sig om man befann sig på jorden eller nära jordytan. Perspektivet är på så sätt ”jordiskt”, inte universellt. I vers två svävar inte Guds Ande allmänt omkring i universum, utan specifikt över den mörka vattenytan som täcker jorden.

Dag 1

Ljuskällan kan alltså vara solen.¹⁹ Om fokus är jorden innebär det nya att ljuset tränger ner till jordytan. Det blir ljus ”här nere”. Det som betonas är att växlingen mellan mörker och ljus, dag och natt, kommer igång och därmed tiden från ett jordiskt perspektiv.

Dag 2

”Fästet” eller ”valvet” ska inte associeras till något bastant, fast eller metalliskt utan till något tunt, flexibelt och utsträckt av okänt material. En mer passande översättning för det hebreiska begreppet *raqia* är därför ”utsträckning”. Den förståelsen passar bra in på den tunna skyddande atmosfär som omsluter jorden och erbjuder det livsutrymme som möjliggör liv. Tack vare den tunna utsträckningen är jorden skyddad från farlig strålning och meteoriter samtidigt som den luftblandning som finns nära jordytan är optimal för liv.

Dag 3

Hela jordytan var täckt av vatten fram till att torr mark nu börjar resa sig ur vattenmassorna. Därefter börjar jorden fyllas av vegetation av olika slag. Den första typen av liv blir till.

Dag 4

Dagen fokuserar på himlakropparnas uppgift och funktion, inte på att de blir till. Den traditionella förståelsen att himlakropparna blir till först dag fyra är möjlig, men inte nödvändig. En förståelse som innebär att universum rapporteras skapat i introduktionen kombinerat med att himlakropparnas uppgift proklamerar dag fyra ger berättelsen en inre logik.²⁰

¹⁹ Är inte ljuskällan solen har ljuset en annan källa innan dag fyra. Den associeras i så fall ofta till Gud själv på sätt eller annat.

²⁰ En genomgång av för- och nackdelar med tolkningsalternativen kan läsas på https://bit.ly/Skap_univ_alder_utdr. Ytterligare en tolkning som finns representerad i forskningen är att himlakropparna blir tydligt urskiljbara, från jorden sett, först den fjärde dagen. Enligt den teorin har solen nog gett ljus på jordytan redan från dag ett, men atmosfären har inte varit klar på det sätt den är nu innan dag fyra. Först i och med den fjärde dagen skulle det därför ha gått att urskilja solen, månen och stjärnorna som distinkta himlakroppar, även om de fanns där redan tidigare. En känd förespråkare för den här tolkningen är Ross (2014, 52–56).

Dag 5–6: djurlivet

Djurlivet skapas enligt olika slag. Det kan man förstå som att Gud skapar olika huvudgrupper av djur, varefter specialisering och differentiering med tiden leder till nya arter, underarter och raser.²¹

Dag 6: människan

Att människan skapas som Guds avbild kan förstås som att människan skapas som Guds representant på jorden. Människan ska som Guds avbild – man och kvinna tillsammans – råda över resten av skapelsen. Människan skiljer sig från alla skapade djur även om människan givetvis är ett däggdjur och inte en fisk. Men människan är mer än ett däggdjur bland andra, hon är ontologiskt annorlunda.

Dag 7

Allt är klart som inte var klart i introduktionen.

13.1.2 De sex skapelsedagarna och livets samt människans ålder

Vad gäller universums och materiens ålder lämnar skapelseberättelsen den frågan öppen. Men hur ska man förstå de sex skapelsedagarna och därmed hur länge det tog att förvandla jorden från obeboelig till fylld av liv? Det finns åtminstone fyra tolkningsalternativ. Eftersom ”morgon och afton” nämns är det naturligt att uppfatta dagarna som 24-timmars perioder. Endera menar man att de följer direkt efter varandra eller så finns det en okänd tid mellan dagarna, till exempel mellan ”en andra dag” och ”en tredje dag”.

Det hebreiska ordet för dag, *jom*, kan även användas för långa perioder i uttrycket *bejom*, som ordagrant betyder ”under en dag” eller ”den dag”.²² Det som talar emot att tolka *jom* som en lång period i skapelseberättelsen är att ordet där kopplas ihop med morgon och afton. Väljer man ändå den tolkningen kan man se ”morgon och afton” som ett sätt att ange att perioderna ändå har en tydlig början och ett tydligt slut.²³ Det är också möjligt att se skapelseveckans dagar endast som ett vackert sätt att beskriva processen.

Litterärt beskriver skapelseberättelsen processen att omvandla jorden som sex dagar följt av en sjunde dag då allt är klart.²⁴ Men hur lång tid man menar att processen tog, eller med andra ord

²¹ Samma differentieringsprocess kan ske för växterna utifrån de huvudgrupper av växtlighet som blev till dag tre.

²² I uttrycket *bejom* föregås *jom* av prefixet *be-*. *Bejom* används för att beskriva en längre period av okänd längd bland annat i: 1 Mos 35:3; 4 Mos 3:1; Ps 18:19; 20:2; 27:5; 41:2; 59:17; 77:3; 86:7; 102:3; Ords 24:10; 27:10; Jes 14:3; 17:11; Jer 16:19; 17:17; 18:17; 31:32; 34:13; 51:2; Klag 1:12; 2:1, 21–22; Hes 7:19; 16:56; 22:24; Hos 5:9; Obadja 1:11–13; Nahum 1:7; Sak 8:9. *Bejom* kan också ha betydelsen ”när” eller ”om”.

²³ Notera att Guds sex skapelsedagar med den efterföljande sjunde dagen, då han avstår från arbete, motiverar sabbaten i 2 Mos 20:11. Den motiveringen är inte lika naturlig om dagarna avser perioder av okänd längd.

²⁴ De sex dagarna föregås av introduktionen som berättar att Gud redan skapat universum (himmel och jord).

hur lång tiden är mellan att dag ett inleds och dag sex avslutas, beror på vilket av tolkningsalternativen ovan man ser som mest trovärdigt.²⁵

Hur är det då med möjligheten att fastställa hur lång tid det har gått sedan specifikt människan skapades? Det har gjorts sådana försök genom att utgå från Adam och släktlistorna i Första Mosebok kapitel fem och elva.²⁶ Men det går inte att få tillförlitliga resultat på grund av att släktlistor från den forntida Främre Orienten använder tekniken *telescoping*. Tekniken innebär att när en avlägsen förfader skulle anges lämnade man bort ett behövligt antal generationer, i regel centralt i listan, så att antalet generationer inte översteg tio.²⁷ Det finns exempel från assyriska släktlistor där man hoppat över 70 generationer.²⁸ *Telescoping* förekommer otvetydigt på andra ställen i Bibeln.²⁹ Sammantaget gör detta att man inte kan slå fast hur länge sedan människan skapades enbart med utgångspunkt från Bibelns släktlistor.

13.1.3 Skapelseberättelsen som logisk helhet

På basis av en gedigen analys av den hebreiska texten vad gäller litterär struktur, den grammatik författaren valt att använda samt betydelsespektret av de hebreiska ord som används konstaterar jag följande: Skapelseberättelsen kan, på god språkvetenskaplig grund, tolkas så att resultatet blir en logiskt sammanhållen berättelse som i rätt ordning beskriver hur allt som existerar i universum kom till.

Skapelseberättelsen är skriven under en tid när den allmänna uppfattningen om universum och dess tillblivelse saknade all likhet med den vi har idag. Att det verkligen är så blir uppenbart genom det gedigna jämförelsematerial som finns och som delvis presenterats i det här arbetet. Ändå lyckas författaren till just skapelseberättelsen använda sådana ordval när han beskriver skapelseprocessen att berättelsen kan vara i harmoni med det naturvetenskapen känner till idag.

²⁵ Notera även att frågan om ”hur länge det tog” inte är relevant för berättelsens syfte: Syftet med skapelseberättelsen är tudelat. Det är dels att presentera en kosmogoni som beskriver tillblivelsen av alla delar i universum, dels att klargöra människans förhållande till Gud, varandra, och den övriga skapelsen.

²⁶ Jag behandlar detta i Jungerstam 2017, 8–12, 94–111, https://bit.ly/Adams_toledot_1Mos5. Samt i Jungerstam 2021¹, 73–76, 79–88, https://bit.ly/Babel_Shem_1Mos11.

²⁷ Notera att släktlistan i 1 Mos 5 omfattar tio generationer från Adam till Noa. Listan i 1 Mos 11 omfattar likaså tio generationer från Shem till Abraham. Det är således 20 (2 x 10) generationer från Adam till Abraham. Att antalet generationer är 2 x 10 kan uppfattas som ett tecken på *telescoping*. Det förekommer också släktlistor med *telescoping* som omfattar endast tre generationer. Släktlistor upp till 14 generationer förekommer också.

²⁸ Ett bra exempel på *telescoping* fås från Esarhaddons genealogi där han säger sig vara son till Sennacherib som var son till Sargon som var son till Belu-bani, son till Adasi. Esarhaddons far och farfar är korrekt, men sedan hoppar man över hela 62 generationer till Belu-bani som var grundare till en av de tidiga assyriska dynastierna. Detta kalkylerat enligt den ”kanoniska” Assyriska kungalistans King List A (AKL-A). Wilson 1977, 65.

Ett annat exempel är Adad-nirari III som lämnade bort totalt 70 släktled mellan sin anfader Enlil-Kapkapi och Adad-Nirari II. Det förekommer även *telescoping* i genealogier med endast tre namn, även om det är vanligare i längre genealogier, till exempel hoppas ett tiotal generationer över mellan Merodach-Baladan I, Melisipak och Kurigalzu, enligt den Babyloniska kungalistans A (BKL-A). Likaså förekommer *telescoping* i egyptiska listor. Wilson 1977, 67, 126.

²⁹ Jämför Esra 7:1–5 med 1 Krön 6:3–15. En artikel jag skrivit om detta kan läsas på <https://bit.ly/3OFY0vH>.

Att så är fallet är förbluffande. Den bjärta kontrasten till alla andra skapelsetexter gör detta faktum än mer anmärkningsvärt.

Det är fullt möjligt att göra tolkningar av den hebreiska texten som resulterar i en ologisk berättelse. Men en god princip i allt översättnings- och tolkningsarbete är att om det finns en tolkningsmöjlighet som gör texten logisk, ska man givetvis välja den.

Gör man det valet är skapelseberättelsen, förvånansvärt nog, en logisk berättelse. Den beskriver i tydliga steg hur Gud förvandlar jorden från att vara som alla andra kända planeter, utan förutsättning för liv, till att jorden vid slutet av den sjätte dagen sprudlar av liv och Gud kan konstatera: Mycket gott!

14 Avslutning: Skapelseberättelsen ett unikum

Innan jag började med det här arbetet hade jag inte läst vare sig Enuma Elish eller andra utombibliska texter från den forntida Främre Orienten. Det som förvånade mig alltmer när jag läste fler och fler texter med anknytning till Bibelns skapelseberättelse var hur unik den berättelsen är. I skapelseberättelsen skildras helheten av universums skapelse logiskt och metodiskt, allt sker i rätt ordning.³⁰ Så är inte tillnärmelsevis fallet i någon annan text.

Skapelseberättelsen är även unik vad gäller dess komposition och litterära stil. Författaren lyckas kombinera en strikt struktur, ett *inclusio* som omsluter sex tydligt avdelade dagar, med en överflödande rikedom av variation i samband med de bekräftande repetitioner som präglar berättelsen. Utöver variationerna inom varje repetition är i praktiken allt som går att variera varierat. Inte ens hur dagarnas ordning uttrycks i berättelsen saknar variation! Ett ytterligare tecken på författarens genialitet är hur denne även lyckats beakta ordfrekvens. Den litterära briljans som genomsyrar skapelseberättelsen är förstummande.

Skapelseberättelsen är som litterär enhet unik även i Bibeln. Det finns många vackra och litterärt skickligt komponerade berättelser i Bibeln. Men ingen annan berättelse är uppbyggd med en liknande kombination av litterära tekniker som just skapelseberättelsen.

Således skiljer sig Bibelns skapelseberättelse dramatiskt från alla andra kända texter om skapelse, såväl vad gäller innehåll, logisk uppbyggnad som litterär briljans.

Författaren uppvisar excellens i konsten att komponera en rikt varierad texthelhet inom en strikt litterär struktur. Jag håller med Speiser när han konstaterar att skapelseberättelsen är raffinerad och genomtänkt in i minsta detalj. Den är ett unikum i den litterära världshistorien.³¹

³⁰ Så är det åtminstone om man inser att de två första verserna utgör en introduktion som berättar vad som redan har skett: Gud har skapat universum med alla sina himlakroppar. Senare, den fjärde dagen, proklamerar deras roll och funktion.

³¹ Speiser 1964, 8; Sternberg 1987, 371, 373; Tov 2001, 85–92.

Appendix: Översättning av skapelseberättelsen

1 Mos 1:1–2:3

Tore Jungerstam

Introduktion

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord [universum].

*Jorden var ännu öde och tom med mörker över djupet,
men Guds Ande svävade över vattnen.*

Dag 1 – Växlingen mellan dag och natt

Och Gud sade: Låt det bli ljus – och det blev ljus.

Och Gud betraktade ljuset: Det var gott!

Och Gud gjorde åtskillnad mellan ljuset och mörkret.

Och Gud kallade ljuset dag och mörkret kallade han natt.

Och det blev afton och det blev morgon – en dag.

Dag 2 – Atmosfären

Och Gud sade: Låt det bli en utsträckning bland vattnen och den ska bli en åtskiljare mellan vatten och vatten.

Och Gud gjorde utsträckningen. Ja, han gjorde åtskillnad mellan vattnen som är under utsträckningen och vattnen ovan [alt. från] utsträckningen. Ja så blev det.

Och Gud kallade utsträckningen himmel.

Och det blev afton och det blev morgon – en andra dag.

Dag 3 – Jorden börjar grönska

Och Gud sade: Samlens vattnen under himmelen till en plats. Bli synlig fast mark. Ja, så blev det.

Och Gud kallade den fasta marken jord och samlingen av vatten kallade han hav.

Och Gud betraktade [vad han gjort]: Det var gott!

Och Gud sade: Grönske jorden av grönska: fröbärande örter och fruktträd som producerar frukt efter sitt slag, med sitt frö i sig över jorden. Ja, så blev det.

Ja, jorden bringade fram grönska, fröbärande örter efter sitt slag och träd som producerade frukt med sitt frö i sig efter sitt slag.

Och Gud betraktade [vad han gjort]: Det var gott!

Det blev afton och det blev morgon – en tredje dag.

Dag 4 – Himlakropparna tilldelas sin uppgift

Och Gud sade: Låt ljusen på himmelens utsträckning vara för att göra åtskillnad mellan dag och natt. Och de ska vara som tecken för bestämda tider [högtider och andra speciella händelser] samt för dagar och år. Och de ska vara som ljus på himmelens utsträckning för att lysa över jorden. Ja, så blev det.

Och Gud satte de två ljusen – det stora ljuset till att regera över dagen och det lilla ljuset till att regera över natten, tillsammans med stjärnorna.

Ja, Gud gav dessa på himmelens utsträckning för att ge ljus över jorden och för att regera över dagen och över natten samt för att göra åtskillnad mellan ljuset och mörkret.

Och Gud betraktade [vad han gjort]: Det var gott!

Och det blev afton och det blev morgon – en fjärde dag.

Dag 5 – Vattnet och luften fylls av liv

Och Gud sade: Vimle vattnen av vimlande levande varelser och flygande varelser flyge omkring över jorden mot himmelens utsträckning. [Beskrivs från ett jordnära perspektiv, som när man blickar upp mot himlen]

Ja, Gud skapade de stora havsdjuren och allt myllrande liv som vimlar i vattnet efter sina slag och även varje flygande bevingad varelse efter sina slag.

Och Gud betraktade [vad han gjort]: Det var gott!

Och Gud välsignade dem med orden: Var fruktsamma! Ja, föröka er och fyll vattnen i haven! Och flygande varelser: Må ni bli många utöver jorden.

Och det blev afton och det blev morgon – en femte dag.

Dag 6 – Djurlivet på land samt människan

Och Gud sade: Bringa jorden fram levande varelser efter sitt slag: boskapsdjur, kräldjur och markens djur [vilda djur] efter sitt slag. Ja, så blev det.

Ja, Gud gjorde markens djur efter sitt slag och boskapsdjuren efter sitt slag och allt som kryper på marken efter sitt slag.

Och Gud betraktade [vad han gjort]: Det var gott!

Och Gud sade: Låt oss göra människan som vår avbild [fungera som Guds representant på jorden], till att vara oss lika.

Må de råda över havens fiskar och himmelens flygande varelser och över boskapsdjuren, ja över hela jorden och över alla rörliga varelser som rör sig på jorden.

Ja Gud skapade människan som sin avbild, som Guds avbild skapade han henne – man och kvinna skapade han dem.

Och Gud välsignade dem. Ja Gud sade till dem: Var fruktsamma, föröka er och uppfyll jorden. Lägg den under er och råd över havets fiskar och himmelens flygande varelser, ja över allt levande som rör sig på jorden.

Och Gud sade: Lyssna! Jag ger er varje fröbärande ört som finns över hela jordens yta och varje träd som har fröbärande frukt – åt er ska de vara som föda. Ja även för alla markens djur och för alla himmelens flygande varelser. Ja för allt som rör sig på jorden som har livets anda i sig: varje grön ört är till föda. Ja, så blev det.

Och Gud betraktade allt det som han hade gjort. Och se: [Perspektivbyte: vi får betrakta skapelsen från Guds perspektiv] Mycket gott!

Och det blev afton och det blev morgon – den sjätte dagen.

Dag 7 – Allt är klart

Fullbordad var nu himmelen och jorden med hela dess härskara [allt som fanns i universum].

Ja, Gud var färdig den sjunde dagen med det arbete som han hade gjort.

Ja, han upphörde den sjunde dagen med allt arbete som han hade gjort.

Och Gud välsignade den sjunde dagen.

Ja han avskilde den, för på den upphörde Gud med allt arbete som han hade skapat för att färdigställa [göra klart].

Litteratur

Allen, J. P.

- 1988 *Genesis in Egypt: The Philosophy of Ancient Egyptian Creation Accounts*. Yale Egyptological Studies 2. New Haven, Conn: Yale Egyptological Seminar, Dept. of Near Eastern Languages and Civilizations, Graduate School, Yale University.
2002. "From the 'Memphite Theology'". In *The Context of Scripture. Canonical Compositions from the Biblical World*. W. Hallo & K. Lawson Younger (eds.). Brill. Leiden, 21–23.

Alter, R.

- 1981 *The Art of Biblical Narrative*. Basic Books. USA.
- 1985 *The Art of Biblical Poetry*. Basic Books. USA.
- 2004 *The Five Books of Moses. A Translation with Commentary*. W. W. Norton & Company. New York/London.

Alter, R. & Kermode, F. (eds.)

- 1990 *The Literary Guide to the Bible*. The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge.

Amit, Y.

- 2001 *Reading Biblical Narratives. Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Fortress Press. Minneapolis.

Anderson, B. W.

- 1994 "From Analysis to Synthesis: The Interpretation of Genesis 1–11". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 416–435.

Arnold, B. T. & Beyer, B. E. (eds)

- 2002 *Readings from the Ancient Near East*. Baker Academic. Michigan.

Atwell, J. E.

- 2000 "An Egyptian Source for Genesis 1." *Journal of Theological Studies* 51 (2): 441–77.

Averbeck, R. E.

- 1994 "The Sumerian Historiographic Tradition and Its Implications for Genesis 1–11." In *Faith, Tradition, and History: Old Testament Historiography in Its Near Eastern Context*. Eisenbrauns. Winona Lake, 79–102.

Bandstra, B.

- 2008 *Genesis 1–11. A Handbook on the Hebrew Text*. Baylor University Press. Waco.

Bar-Efrat, S.

- 2008 *Narrative Art in the Bible*. T & T Clark International. London/New York.

Bauer, D. R. & Traina, R. A.

- 2011 *Inductive Bible Study: A Comprehensive Guide to the Practice of Hermeneutics*. Baker Academic. Grand Rapids.

Berlin, A.

- 1985 *The Dynamics of Biblical Parallelism*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.
- 1994 *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Bermant, C. & Weitzman, M.

- 1979 *Ebla. A Revelation in Archaeology*. Times Books. New York.

- Bibeln
- 2001 *Bibel 2000 med noter, parallellhänvisningar och tillägg. Gamla testamentet, Apokryferna och Nya testamentet.* Bibelkommissionens översättning. Marcus förlag. Örebro.
- 2011 *The New International Version.* USA.
- 2015 *Bibeln. Den Heliga Skrift. Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker.* Stiftelsen Svenska Folkbibeln. XP Media. Stockholm.
- 2017 *NuBibeln.* Sjöbergs förlag.
- 2024 *Kärnbibeln. En expanderad översättning.* Sjöbergs förlag. Örebro.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia
- 2007 K. Elliger & W. Rudolph (eds.). German Bible Society. Stuttgart. (5th rev.ed.)
- Bird, P. A.
- 1994 *"Male and Female He Created Them: Genesis 1:27b in the Context of the Priestly Account of Creation". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 329–361.
- Boice, J. M.
- 1998 *Genesis. Volume 1. Creation and Fall. An Expository Commentary. Volume 1. Genesis 1–11.* Baker Books. Grand Rapids.
- Breasted, J. H.
1906. *Ancient Records of Egypt. Volume IV: The Twentieth to the Twenty-Sixth Dynasties.* The University of Chicago Press. Chicago.
- Brueggemann, W.
- 2010 *Genesis. Interpretation. A Bible Commentary for Teaching and Preaching.* Westminster John Knox Press. Louisville.
- Budge, E. A.
- 1969 *The Book of the Dead.* Second edition revised and enlarged. Routledge & Kegan Paul. London
- Cassuto, U.
- 1973 *Biblical & Oriental Studies. Volume 1: Bible.* Publications of the Perry Foundation for Biblical Research in the Hebrew University of Jerusalem. The Magnes Press. Jerusalem.
- 1998 *A Commentary on the Book of Genesis. Part One. From Adam to Noah.* The Magnes Press. Jerusalem.
- 2008 *The Documentary Hypothesis and the Composition of the Pentateuch.* Shalem Press. Jerusalem/New York.
- Castellino, G.
- 1994 *"The Origins of Civilization according to Biblical and Cuneiform Texts". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 75–95.
- Collins, C. J.
- 2006 *Genesis 1–4. A Linguistic, Literary and Theological Commentary.* P&R Publishing Company. Phillipsburg.
- Currid, J. D.

1991. "An Examination of the Egyptian Background of the Genesis." *Biblische Zeitschrift* 35 (1): 18–40.
- Dorsey, D. A.
1999 *The Literary Structure of the Old Testament. A Commentary on Genesis–Malachi*. Baker Academic. Grand Rapids.
- Driver, S. R.
1916 *The Book of Genesis*. Methuen & Co. Ltd. London. Nytryck 2007.
- Fishbane, M.
1985 *Biblical Interpretation in Ancient Israel*. Clarendon Press. Oxford.
1998 *Biblical Text and Texture. A Literary Reading of Selected Texts*. One World. Oxford.
- Friedman, R. E.
1997 *Who wrote the Bible?* HarperCollins Publishers. New York.
2003 *The Bible with Sources Revealed. A New View into the Five Books of Moses*. HarperCollins Publishers. New York.
- Fokkelman, J. P.
1990 "Genesis". *The Literary Guide to the Bible*. R. Alter & F. Kermode (eds.). The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge, 36–55.
1991 *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis*. The Biblical Seminar 12. Wipf & Stock Publishers. Eugene.
- Foster, B. R.
2005 *Before the Muses. An Anthology of Akkadian Literature*. CDL Press. Bethesda.
- Ginsberg, H. L.
1992 "Ugarit Myths, Epics, and Legends". *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 129–155.
- Goetze, A.
1992 "Hittite Myths, Epics, and Legends". *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 120–128.
- Gordon, C. H. & Rendsburg, G. A.
1997 *The Bible and the Ancient Near East*. W. W. Norton & Company. New York/London.
- Grandet, P.
1994. *Le papyrus Harris I (BM 9999), tomes 1 et 2*. Bibliothèque d'Etude, CIX. Le Caire: Institut français d'archéologie orientale du Caire.
- Gunkel, H.
1997 *Genesis*. Translated by Mark E. Biddle. Mercer University Press. Macon.
2006 *Creation and Chaos in the Primeval Era. A Religio-Historical Study of Genesis 1 and Revelation 12*. Translated by K. William Whitney JR. William B Eerdmans Publishing Company. Cambridge.
2008 *The Legends of Genesis*. Translated by W. H. Carruth. Bibliobazaar. LaVergne.
- Hallo, W. & Lawson, K. Younger (eds.)
2002 *The Context of Scripture: Canonical Compositions from the Biblical World. Volume 1*. 2nd Revised edition. Brill.
- Hamilton, V. P.
1990 *The Book of Genesis. Chapters 1–17*. New International Commentary of the Old Testament. Eerdmans. Grand Rapids.

- 2005 *Handbook on the Pentateuch*. Baker Academic. Grand Rapids.
- Harris, R. L. et al. (eds.)
- 1981 *Theological Wordbook of the Old Testament, Volumes 1 & 2*. Moody Press, Chicago.
- Hasenfratz, H-P.
- 2002 "Patterns of Creation in Ancient Egypt." *Creation in Jewish and Christian Tradition*. H. G. Reventlow & Y. Hoffman (eds.). Sheffield Academic Press. Sheffield, 174–78.
- Heidel, A.
- 1951 *The Babylonian Genesis*. The University of Chicago Press. London.
- Hess, R. S.
- 1994¹ "One Hundred Fifty Years of Comparative Studies on Genesis 1–11: An Overview". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 3–26.
- 1994² "The Genealogies of Genesis 1–11 and Comparative Literature". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 58–72.
- Hess, R. S. & Tsumura, D. T. (eds.)
- 1994 *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. Eisenbrauns. Winona Lake.
- Hoekema, A. A.
- 1994 *Created in Gods Image*. Eerdmans. Michigan/Cambridge.
- Hoffmeier, J. K.
- 1983 "Some Thoughts of Genesis 1 & 2 and Egyptian Cosmology." *Journal of the Ancient Near Eastern Society* 15:39–49.
- Jacobsen, T.
- 1994 "The Eridu Genesis". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 129–142.
- Johnston, G. H.
- 2008 "Genesis 1 and Ancient Egyptian Creation Myths." *Bibliotheca Sacra* 165 (April-June): 178–94.
- Joüon, S. J. & Muraoka, T.
- 2006 *A Grammar of Biblical Hebrew*. Editrice pontificio istituto Biblico. Rom.
- Jungerstam, T.
- Alla arbeten kan läsas via www.urhistorien.com eller beställas som spiralbunden bok från tore.jungerstam@gmail.com.
- 2013 *1 Mosebok 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte. Pro gradu avhandling. Teologiska Fakulteten, Åbo Akademi.*
- 2015 *Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen. En analys av struktur och innehåll.*
- 2016 *Historien om Kain och Abel. En analys och kommentar av 1 Mos 4.*
- 2017 *En analys och kommentar av 1 Mos 5:1–6:8: Adams och människans fortsatta historia.*

- 2018 *Noachs fortsatta historia. En analys och kommentar av 1 Mos 6:9–9:29.*
- 2018¹ *Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet. En komparativ analys.*
- 2020 *1 Mosebok 1:1–2:3 och det babyloniska eposet Enuma Elish. En analys av det gemensamma i kosmogonin och av texternas syfte. En bearbetad upplaga med förklaringar till hebreisk text.*
- 2021 *Översikten av nationerna. En analys och kommentar över 1 Mos 10.*
- 2021¹ *Babels torn samt Shems fortsatta historia. En analys och kommentar av 1 Mos 11:1–26.*
- 2023 *Terachs fortsatta historia – berättelserna om Abraham. 1 Mos 11:27–25:11. Översättning med litterär analys.*
- Kikiwada, I. M.
- 1994 *"The Double Creation of Mankind in Enki and Ninmah, Atrahasis I 1–351 and Genesis 1–2". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 169–174.*
- Kikiwada, I. M. & Quinn, A.
- 1985 *Before Abraham was.* Abingdon Press. Nashville.
- Kitchen, K. A.
- 1966 *Ancient Orient and Old Testament.* InterVarsity Press. Illinois.
- 1977 *The Bible in Its World.* Wipf & Stock Publishers. Eugene.
- Kofoed, J. B.
- 2020 *"I Have Made every Person like His Fellow". An Excellent Fortress for His Armies, a Refuge for the People. Averbek & Younger (eds.). Eisenbrauns. Pennsylvania. 187–198.*
- Kramer, S. N.
- 1992 *"Sumerian Myths and Epic Tales". Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament. J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 39–59.*
- Laato, A.
- 2004 *Inledning till Gamla Testamentet. Religionsvetenskapliga skrifter nr 54. Åbo.*
- 2017 *Vanhan Testamentin selitysraamattu I. Laki. Perussanoma OY. Kauniainen.*
- Lambert, W. G.
- 1994 *"A New look at the Babylonian Background of Genesis". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 96–113.*
- 2013 *Babylonian Creation Myths.* Eisenbrauns. Winona Lake.
- Lambert W. G. & Millard A. R.
- 1999 *Atrahasis. The Babylonian Story of the Flood.* Eisenbrauns. Winona Lake.
- Licht, J.
- 1986 *Storytelling in the Bible.* The Magnes Press. The Hebrew University. Jerusalem.
- Lichtheim, M.
- 1976 *Ancient Egyptian Literature. Volume II: The New Kingdom.* University of California Press. London.
1980. *Ancient Egyptian Literature. Volume III: The Late Period.* University of California Press. London.
- Malamat, A.

- 1994 *"King List of the Old Babylonian Period and Biblical Genealogies". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 183–199.
- Martin, E. L.
2000 *The Temples that Jerusalem forgot.* ASK Publications. Portland.
- McEvenue, S. E.
1971 *The Narrative Style of the Priestly Writer.* Biblical Institute Press. Rom.
- McKeown, J.
2008 *Genesis.* William B. Eerdmans Publishing Company. Cambridge.
- Mettinger, T. N. D.
2007 *The Eden Narrative. A Literary and Religio-historical Study of Genesis 2–3.* Eisenbrauns. Winona Lake.
- 2011 *I begynnelsen. Hur ska vi förstå Bibelns tre första kapitel? Perspektiv från astrofysik och exegetik.* Studier i exegetik och judaistik utgivna av Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 9. Åbo.
- Millard, A. R.
1994 *"A New Babylonian Genesis Story". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 114–128.
- Miller, P. D.
1994 *"Eridu, Dunnu, and Babel: A Study in Comparative Mythology." I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 143–168.
- Niehaus, J. J.
2008 *Ancient Near Eastern Themes in Biblical Theology.* Kregel. Grand Rapids.
- Oppenheim, A. L.
1992 *"Babylonian and Assyrian Historical Texts". Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 265–317.
- Pritchard, J. B. (ed.)
1992 *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* Princeton University Press. New Jersey.
- Radday, Y. T. & Shore, H.
1985 *Genesis. An Authorship Study.* Biblical Institute Press. Rome.
- Redford, D. B.
1992 *"Four Great Origin Traditions." In Egypt, Canaan, and Israel in Ancient Times.* Princeton University Press. Princeton, 396–400.
- Ross, H.
2014 *Navigating Genesis. A Scientist's Guide to Genesis 1–11.* RTB Press.
- Sachs, A.
1992 *"Akkadian Rituals". Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 331–345.
- Sailhamer, J. H.
1990 *Genesis. Expositor's Bible Commentary.* Zondervan. Grand Rapids.

- 1992 *The Pentateuch as Narrative. A Biblical Theological Narrative.* Zondervan Publishing House. Grand Rapids.
- Sarna, N. M.
- 1966 *Understanding Genesis.* Schocken Books. New York.
- 1989 *Genesis. The JPS Torah Commentary.* The Jewish Publication Society. Philadelphia.
- 1996 *Exploring Exodus. The Origins of Biblical Israel.* Schocken Books. New York.
- 2000 *Studies in Biblical Interpretation.* The Jewish Publication Society. Philadelphia.
- Skinner, J.
- 2012 *A Critical and Exegetical Commentary on Genesis.* Forgotten Books. Nytryck, först publicerad 1910.
- Smith, M. S.
- 2002 *The Early History of God. Yahweh and the Other Deities in Ancient Israel.* Eerdmans. Grand Rapids/Cambridge.
- Speiser, E. A.
- 1964 *Genesis. The Anchor Bible.* Doubleday & Company. New York.
- 1992 "Akkadian Myths and Epics". *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 60–119.
- 1994² "The Rivers of Paradise". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 175–182.
- Sternberg, M.
- 1987 *The Poetics of Biblical Narrative. Ideological Literature and the Drama of Reading.* Indiana University Press. Bloomington.
- Strange, J.
- 2004 "Some Notes on Biblical and Egyptian Theology." *Egypt, Israel, and the Ancient Mediterranean World: Studies in Honor of Donald B. Redford.* G. N. Knoppers & A. Hirsch (eds.). Brill. Boston, 345–58.
- Thomas, M. A.
- 2011 *These are the Generations. Identity, Covenant, and the Toledot Formula. Library of Hebrew Bible/Old Testament Studies 551.* T & T Clark International. New York/ London.
- Tov, E.
- 2001 *Textual Criticism of the Hebrew Bible.* Fortress Press. Minneapolis. (2nd rev. ed.)
- Tsumura, D. T.
- 1994¹ "Genesis and Ancient Near Eastern Stories of Creation and Flood: An Introduction". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 27–57.
- 1994² "The Earth in Genesis 1". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 310–328.
- 2005 *Creation and Destruction. A Reappraisal of the Chaoskampf Theory in the Old Testament.* Eisenbrauns. Winona Lake.

- Van Gemenen, W. A. (ed.)
 1997 *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. Zondervan. Grand Rapids.
- Van Leeuwen, R. C.
 1997 "ברא". *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*. W. A. VanGemenen (ed.). Zondervan. Grand Rapids, 728–735.
- Von Rad, G.
 1972 *Genesis*. Translated by John H. Marks. The Westminster Press. Philadelphia.
 2005 *Old Testament Theology. Volumes I & II*. Translated by D. M. G. Stalker. Prince Press. Peabody.
- Walsh, J. T.
 1994 "Genesis 2:4b–3:24: A Synchronic Approach". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 362–382.
 2001 *Style and Structure in Biblical Hebrew Narrative*. The Liturgical Press. Collegeville.
 2009 *Old Testament Narrative. A Guide to Interpretation*. Westminster John Knox Press. Louisville, Kentucky.
- Waltke, B. K.
 2001 *Genesis. A Commentary*. Zondervan. Grand Rapids.
- Walton, J. H.
 2009 *The Lost World of Genesis One*. InterVarsity press. Downers Grove.
 2011 *Genesis 1 as Ancient Cosmology*. Eisenbrauns. Winona Lake.
- Wellhausen, J.
 2006 *Prolegomena to the history of Israel*. Translated by J. Sutherland Black and Allan Menzies. Bibliobazaar. Charleston.
- Wenham, G. J.
 1987 *Genesis 1–15*. Word Biblical Commentary. Thomas Nelson. Dallas.
 1994¹ "Sanctuary Symbolism in the Garden of Eden Story". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 399–404.
 1994² "The Coherence of the Flood Narrative". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 436–447.
 2003 *Exploring the Old Testament. A Guide to the Pentateuch. Volume One*. InterVarsity Press. Downers Grove, Illinois.
- Westermann, C.
 1994 *Genesis 1–11. A Continental Commentary*. Translated by J.J. Scullion. Fortress Press. Minneapolis.
- Whybray, R. N.
 1999 *The Making of the Pentateuch. A Methodological Study*. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 53. Sheffield Academic Press. Sheffield.
- Wikander, O.
 2003 *Kanaaneiska myter och legender*. Wahlström & Widstrand.
 2005 *Enuma Elish. Det babyloniska skapelseepoet*. Wahlström & Widstrands klassikerserie.

Wilson, J. A.

- 1992¹ *"Egyptian Myths, Tales, and Mortuary Texts". Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 3–36.
- 1992² *"Proverbs and Precepts. Egyptian Instructions". Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 412–425.
- 1992³ *"Egyptian Hymns and Prayers". Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 365–381.

Wilson, R. R.

- 1977 *Genealogy and History in the Biblical World.* Yale University Press. New Haven and London.
- 1994 *"The Old Testament Genealogies in Recent Research". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 200–223.